

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-558-7-44>

**FORENSIC SUPPORT FOR THE INVESTIGATION OF WAR
CRIMES IN UKRAINE: METHODS OF RECORDING,
EXTRACTING AND PRESERVING EVIDENCE**

**КРИМІНАЛІСТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗСЛІДУВАННЯ
ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ В УКРАЇНІ: МЕТОДИ ФІКСАЦІЇ,
ВИЛУЧЕННЯ ТА ЗБЕРЕЖЕННЯ ДОКАЗІВ**

Недохлебов І. І.

*к.ю.н., викладач кафедри теорії та
історії держави і права
Національний університет
кораблебудування
імені адмірала Макарова*

Nedokhliev I. I.

*D. in Law, Lecturer at the Department
of Theory and History of State and Law
Admiral Makarov National University
of Shipbuilding*

Повномасштабна збройна агресія російської федерації проти України, що розпочалася 24 лютого 2022 року, спричинила безпрецедентний масштаб порушень норм міжнародного гуманітарного права (Женевських конвенцій), а також численних положень національного кримінального законодавства. В умовах масштабності та складності таких злочинів розслідування воєнних злочинів постає як нова та особливо складна категорія кримінального провадження, яка ставить перед правоохоронною, експертною та судовою системами України безпрецедентні перешкоди.

Під криміналістичним забезпеченням розслідування воєнних злочинів слід розуміти цілісну систему науково обґрунтованих, методично-організованих і нормативно врегульованих дій, спрямованих на належне застосування спеціальних криміналістичних знань, засобів і методів з метою встановлення істини у кримінальному провадженні [5, с. 81]. Йдеться не лише про окремі технічні пристрої чи методики, а про глибоку інтеграцію криміналістики в практику досудового розслідування – як функціонального елементу системи кримінального правосуддя.

Процес фіксації доказової інформації у кримінальному провадженні про воєнні злочини має суттєву специфіку, яка зумовлюється як характером самих злочинів, так і умовами, в яких вони вчиняються та документуються.

Однією з найважливіших форм фіксації є *фотографування та відеозапис*, які виконують як документальну, так і пояснювальну функцію. Застосування фотозйомки дозволяє не лише відтворити

обстановку на місці події, а й зафіксувати сліди злочину в їх природному стані – з урахуванням положення об'єктів, їх взаємного розташування, ознак руйнувань, трупних явищ тощо [2]. Відеозйомка, у свою чергу, дає змогу створити цілісну динамічну картину, яка може бути використана в подальшому як доказ у суді.

Особливої уваги заслуговує застосування безпілотних літальних апаратів (**БПЛА**) для фіксації наслідків обстрілів, масових захоронень, пожеж, руйнувань житлових і громадських будівель, мостів, енергетичних об'єктів. У випадках, коли фізичне наближення слідчих до місця події є небезпечним або технічно ускладненим (замінування, загроза повторного обстрілу тощо), саме БПЛА забезпечують можливість дистанційного візуального спостереження, збору фото- та відеодоказів з різних ракурсів і висот [1].

Прогресивним напрямом є застосування **3D-сканування місця події**, що забезпечує створення тривимірної цифрової моделі обстановки. Це дає змогу фіксувати просторову конфігурацію об'єктів і слідів, відстані між ними, геометричні особливості рельєфу, пошкодження будівель тощо. В подальшому такі дані можуть бути використані для відтворення обстановки під час судового розгляду, а також для експертних реконструкцій механізму події [3].

Класичні методи криміналістичної фіксації, зокрема **схематичне креслення, опис слідів, план місця події**, також не втрачають своєї актуальності, особливо у випадках, коли технічні засоби зйомки недоступні. У такій ситуації важливу роль відіграє ретельність і фаховість дій слідчого, що дозволяє забезпечити достовірність і відтворюваність зафіксованих даних.

Особливістю фіксації у справах про війнні злочини є також необхідність встановлення не лише обставин вчинення злочину, а й його контексту – зокрема, чи мав об'єкт обстрілу військове значення, чи перебували в ньому цивільні особи, чи були на ньому відповідні маркування (наприклад, медичні установи, школи, культові споруди). Тому в процесі фіксації додатково збирається інформація про функціональне призначення об'єктів, їх правовий статус, а також про характер завданих пошкоджень. Не менш важливою є **фіксація тіл загиблих** – їх розташування, стан одягу, характер тілесних ушкоджень, наявність документів чи інших ідентифікаційних ознак. У випадку масових захоронень або залишення тіл без упорядкування, надзвичайно важливо зафіксувати порядок їх розміщення, глибину та спосіб захоронення, наявність слідів насильства, слідів обв'язування, прострілу, опіків тощо.

У всіх випадках фіксація доказів має відповідати вимогам процесуального закону, зокрема положенням статей 103–110 КПК

України [4], що стосуються протоколювання слідчих (розшукових) дій та залучення спеціалістів. Це забезпечує допустимість доказів у кримінальному провадженні та їх юридичну силу в подальшому судовому розгляді.

Розслідування воєнних злочинів характеризується підвищеною складністю не лише через умови, в яких вони вчиняються, а й через специфіку об'єктів, що підлягають огляду, вилученню та подальшій ідентифікації. Це насамперед – людські останки, речові докази, уламки боєприпасів, фрагменти будівель, особисті речі жертв і підозрюваних, залишки знищеної техніки тощо. З огляду на це, особливу роль у забезпеченні доказової бази відіграють спеціальні технічні засоби та методики вилучення слідів.

Для огляду важкодоступних, замкнених або небезпечних просторів (шахти, вентиляційні канали, підвали з обмеженим доступом) використовуються технічні ендоскопи – гнучкі прилади зі світлодіодним підсвічуванням та камерою, що дають змогу проводити візуальне обстеження простору без фізичного проникнення слідчого. Це значно знижує ризик для працівників правоохоронних органів і дозволяє зберегти первинний стан обстановки.

Ще більш складною, але водночас критично важливою є процедура ідентифікації тіл загиблих або їх фрагментів. У разі неможливості встановлення особи за зовнішніми ознаками (деформація тіла, гнилісні зміни, згорання тощо) застосовуються: судово-медична експертиза (визначення причини смерті, статі, віку, особливостей тілобудови); дактилоскопічна експертиза (зіставлення відбитків пальців рук із базами даних); геномна ідентифікація – встановлення особи за зразками ДНК, що порівнюються з ДНК родичів або зразками, наявними в реєстрі (відповідно до Закону України «Про державну реєстрацію геномної інформації людини» № 2391-IX [6]).

Література:

1. Adler M. USAID delivers drones to Ukraine to help document war crimes. FedScoop. 2023. URL: <https://fedscoop.com/usa-id-delivers-drones-to-ukraine/>
2. Christofidis G. How Important is Crime Scene Photography to Forensic Investigations? AZoLifeSciences. 2022. URL: <https://www.azolifesciences.com/article/How-Important-is-Crime-Scene-Photography-to-Forensic-Investigations.aspx>
3. Madeleine P. 3D Scanning Will Be Used in Ukraine to Document Evidence of War Crimes. 2022. URL: <https://www.3dnatives.com/en/3d-scanning-ukraine-war-crimes-300820224/>

4. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#n1261>

5. Левицький А.О., Москалюк М.О. Криміналістичне забезпечення розслідування воєнних злочинів: окремі проблеми науково-теоретичних засад. Криміналістичний вісник. №2 (42). 2024. С. 76-87. URL: <https://elar.navs.edu.ua/items/4e06edda-8bac-424b-9127-35633151da29>

6. Про державну реєстрацію геномної інформації людини: Закон України від 09.07.2022 № 2391-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2391-20#Text>

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-558-7-45>

CRIMINAL LIABILITY AND PUNISHMENT OF MILITARY SERVANTS: THE EXPERIENCE OF LATVIA

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ТА ПОКАРАННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ: ДОСВІД ЛАТВІЇ

Yasenytskyi Yu. I.

Applicant

Donetsk State University of Internal

Affairs

Kropyvnytskyi, Ukraine

Ясеницький Ю. І.

здобувач

Донецький державний університет

внутрішніх справ

м. Кропивницький, Україна

В умовах євроінтеграційних процесів, які відбуваються в Україні актуалізується потреба у вивченні відповідних кримінально-правових стандартів, які застосовуються у державах-членах Європейського Союзу з метою удосконалення національних кримінальних законодавств. Не є виключенням і аналіз останніх, скерований на виявлення позитивного досвіду кримінальної відповідальності та покарання військовослужбовців, який може бути запозичений для інтеграції в українську кримінально-правову політику в частині захисту військової служби. Із урахуванням особливостей досліджуваного виду кримінальних правопорушень та вчинення їх спеціальним суб'єктом – військовослужбовцями для вивчення було обрано країни, які є не тільки членами ЄС, але і НАТО, що зумовлено потребою у встановленні специфіки військового кримінального права держав, які беруть участь у врегулюванні криз та операціях із реагування на надзвичайні та воєнні